

Contribuții de istorie literară.

Correspondența între Șt. O. Iosif, Virgil Cioflec, Ilarie Chendi și Ion Bogdan - august 1899 - martie 1901 - 14 scrisori inedite

La începutul ultimei decade a secolului al XIX-lea, atenția cititorilor revistelor literare ale timpului era atrasă de numele lui Șt. O. Iosif. El s-a impus publicului amator de poezie mai ales după ce i-au apărut cele două volume cuprinzând traduceri din lirica lui Pctöfi - în 1896, *Apostolul și alte poezii* și, în 1897, *Poezii alese* - urmate de volumul de poezii originale, *Versuri*, tot în 1897.

Tânărul poet, născut la 11/23 octombrie 1875 la Brașov, era fiul profesorului transilvănean Ștefan Iosif și al Paraschivei, fiica preotului Mihălțeanu din Vingradul Albei Iulii. Tatăl său, după ce a fost scos din funcția de director al liceului românesc din Brașov, venise la Sibiu, unde Ștefan-Octavian a urmat, la școala maghiară, primele clase de gimnaziu.

Profesorul - de germană, latină și elină - Ștefan Iosif a trebuit să plece și de la Sibiu, mutându-se împreună cu numeroasa lui familie la Turnu Măgurele, unde a fost numit la gimnaziul din localitate. Funcția de profesor suplinitor de gimnaziu nu-i asigura însă un venit suficient. La fel ca toți frații și surorile, Ștefan-Octavian era nevoit să participe la întreținerea familiei, cu o parte din câștigurile sale, modeste și precare.

În timpul în care era elev al liceelor din București, pentru început la "*Gheorghe Lazăr*" - apoi la "*Matei Basarab*", singurele sale venituri erau cele obținute din "meditații istovitoare și rău plătite"¹ și din colaborări la reviste. În toamna lui 1895, a trecut examenul de bacalaureat și s-a înscris la Facultatea de litere și filosofie din București. Nu a urmat însă efectiv cursurile și nu a dat nici un examen. Acum este momentul în care a hotărât să se dedice cu totul poeziei. Sumele obținute din ceea ce publica în reviste erau însă prea mici, astfel încât era obligat să caute și alte posibilități de câștig.

În primăvara anului 1896, s-a angajat în modesta funcție de copist la Ministerul Domeniilor. După scurt timp, a renunțat la o slujbă care nu-i oferea nici câștig material suficient și nici perspective de avansare. Părăsirea

slujbei e legată și de oferta pe care i-a făcut-o Ioan-Luca Caragiale. Acesta, care l-a cunoscut și apreciat pentru ceea ce publicase, vrând să-l ajute, l-a adus lângă sine, ca secretar. Marele scriitor s-a oferit în același timp să-l îndrume pe tânărul poet pe căile literaturii, pentru "*a-l scoate caldă*"², cum îi spunea el. Tot Caragiale i-a facilitat angajarea, în calitate de corector, la ziarul *Epoca*.

Mihail Sadoveanu l-a cunoscut foarte bine pe Iosif, admirându-i calitatea operei poetice. El găsea în modul în care poetul îi recita din versurile sale că "*avea o dulceață și-o muzicalitate în acordurile lui pe care încă o prețuiesc foarte sus*"³.

Tot Mihail Sadoveanu ne vorbește despre un "*vierme care-i rodea organismul șubred*" și care "*nu i-a îngăduit să adaoge, baladelor [...]* altele care-i sunau în minte. Toate trebuiau să se prăvale, cu frunzele toamnelor, în cataracta inexorabilă"⁴.

Dacă încercăm să aflăm care era acel "*vierme*", vom găsi doar aluzii vagi și informații mărunte, puțin în măsură de a ne permite măcar bănuiala unui anume diagnostic.

De la Natalia Negru - cea care avea să-i devină soție - aflăm totuși o informație ceva mai precisă, în volumul autobiografic *Helianta*. Deși era de așteptat să aibă o poziție subiectivă, detaliile pe care le-a dat în acest volum au fost recunoscute ca perfect adevărate. Ea a arătat că la autopsia care i s-a făcut lui Șt. O. Iosif, după decesul produs la 23 iunie 1913 în condiții oarecum bizare, au fost descoperite semnele unei vechi și grave suferințe.

Alte informații, din surse diferite, indică sănătatea șubredă a poetului.

Pierduse clasa a VI-a de liceu, începută la Sibiu⁵, din cauza unei boli, care trebuie să fi fost destul de gravă pentru a avea o asemenea urmare.

În toamna anului 1893, un prieten al poetului, Fortunescu, îl vizita la locuința lui, aflată pe atunci pe calca Victoriei. Camera era prost mobilată și neîncălzită. Poetul făcea impresia

unui "băiat bolnăvicios și rău trăit". Ion Roman, autorul studiului introductiv al ediției de opere alese ale lui Șt. O. Iosif, comentează: "*Ardeleanul stabilit pentru totdeauna în București era și bolnăvicios, și rău trăit*"⁶.

În primăvara lui 1897, a plecat la Iași, unde se pare că a rămas timp de un an⁷. Aici a lucrat la redacția unui ziar și a fost angajat de profesorul Heimann Tiktin⁸ pentru a-l ajuta la prelucrarea materialului folosit la redactarea valorosului dicționar german-român⁹. În timpul șederii sale la Iași, Iosif a fost internat la spitalul Sf. Spiridon, unde a suferit și o operație¹⁰.

Reîntors la București, a continuat să scrie, să publice și să participe la viața literară din capitală. Se pare că sănătatea i-a rămas, în continuare, precară.

Reluase activitatea de corector la *Epoca*. Despre această perioadă a vieții sale el afirma că a fost "*vremea când vegetam la Epoca... Desperarea mea era că nu voi putea să scap nicio dată din acea atmosferă înăbușitoare*"¹¹.

Este evident că în anul 1899, Șt. O. Iosif trecea printr-o gravă criză sufletească, de presupus că și pe fondul sănătății sale slăbite. Iată cum descrie el această stare: "*... înainte de a te întâlni pe tine [pe Virgil Cioflec] eu eram un om aproape pierdut, un om fără carieră, căci munca de hamal nu-mi pregătea un drum spre viitor, nefiind ceea ce se cheamă un bun ziarist și neavând însușirile necesare de a parveni pe calea asta cel puțin, aș fi dus-o așa, până ce m-aș fi dus și eu pe apa sâmbetei*"¹².

Întâlnirea cu Virgil Cioflec

Vara anului 1899 a adus o schimbare neașteptată în viața poetului. O declara chiar el, într-o scrisoare pe care i-o adresează lui Virgil Cioflec la 17 august 1899, scriindu-i: "*Nu știu cum, mi se pare că sunt acum cu șase ani în urmă, vesel și plin de visuri*"¹³.

Tânărul Virgil Cioflec făcea parte dintre persoanele interesate de cultură și de arta plastică românească, care urmăreau, cu admirație, opera poetică a lui Șt. O. Iosif. Desigur că aflase despre starea proastă de sănătate și materială în care se zbatea tânărul poet, ceea ce l-a determinat să facă cunoștință cu el și să-i ofere o șansă de redresare fizică și morală.

Hotărârea odată luată, el îi trimite o scrisoare prin care îl invita, cu delicatețe, la o întâlnire pentru a "*putea fi un moment ochi în ochi*"¹⁴. Întâlnirea celor doi tineri, atât de apropiați ca vârstă - Iosif avea douăzeci și trei de ani, iar Cioflec douăzeci și doi - a avut loc.

Ce vor fi discutat, putem deduce din scrisorile pe care și le-au adresat în perioada de timp imediat următoare.

Ne dăm seama că Virgil Cioflec i-a făcut două propuneri. Mai întâi, să meargă împreună, timp de o lună, la Bușteni, întrerupând activitatea de la redacția ziarului *Epoca*. Deși Cioflec arată că Iosif i-a făcut o impresie ce-i va rămâne neștersă, el trebuie să fi considerat binevenită o perioadă în care să se cunoască mai bine, iar Iosif să se bucure de natura pitorească și de liniștea, care "*să recheme orele odihnitoare de tihnă inspirație*"¹⁵.

Cea de a doua propunere - cu mult mai importantă - a fost de a-i asigura o perioadă mai lungă de ședere la Paris. Efectul acestei propuneri asupra lui Iosif îl descrie el însuși astfel: "*Credeam odată - și nu e mult de-atunci - că inima mea e atinsă de o lovitură mortală. Astăzi mă minunez când simt renăscând în mine toate iluziile de care mă-nvățasem mai târziu să râd amarnic*"¹⁶.

Iosif a amânat, pentru moment, plecarea la Bușteni pentru a se duce la Turnu Măgurele și a-și informa familia despre propunerea atât de generoasă a noului său prieten. Tatăl său, după numai jumătate de oră de explicații, i-a dat aprobarea și "*toată binecuvântarea*" sa¹⁷. Că era vorba de călătoria la Paris, rezultă din altă scrisoare a lui Cioflec, care îi confirmă: "*Da, da, domnu Iosif pleacă la Paris... Lucrul e hotărât, gata și în timpul cel mai scurt...*"¹⁸.

Cioflec i-a formulat destul de precis lui Iosif motivul invitației de a-l însoți la Paris. La 1 septembrie, el i-a scris, făcând o frumoasă analiză a unor versuri publicate în revista *Floare-albăstră*: "*Ca formă, îmi amintesc, [poezia] era perfectă, versul bine bătut, iar ca unitate, se ținea ca dintr-o bucată. Acel avânt mi-a plăcut mult, și de ti l-aș putea rechema pe alocurea, aș fi încântat*"¹⁹.

La rândul său, Iosif înțelesese cu claritate ce dorea prietenul și admiratorul său de la el, în schimbul ofertei generoase pe care i-o făcuse. El îi scrie: "*Ce vrei să-ți promit alta decât că voi scrie? Da, voi scrie tot ce-mi va trăsnii prin minte, toate năzdrăvăniile atât de iubite, voi căuta să încheg în versuri frumoase tot ce mă va durea sau mă va face să tresar de fericire. Voi stoarce și ultima picătură de simțire ca să dau viață unei iluzii. Ce vrei să-ți fagăduiesc alta?*"²⁰.

Și totuși, hotărârea de a accepta oferta îmbietoare a lui Virgil Cioflec n-a fost atât de ușor de luat de către Iosif. Ne dăm seama că în sufletul lui s-a dus o luptă grea, între acceptare

și refuz. În preajma plecării îi scria lui Coriolan Stănulescu²¹: *"Mai am câteva zile, foarte puține la număr, și plec. Sunt mîhnit. Situația mea nu e tocmai așa de clară precum crezi. Am legături familiale - și cum plec în acest moment, îmi pare că dezertez de la un post ce nu trebuie să-l părăsesc, deși tata se învoiește"*²². Stănulescu a explicat că, față de situația grea financiară a familiei sale, câștigurile pe care le realiza Șt. O. Iosif, deși mici, aveau destul de multă importanță²³.

La finele lui august, plecarea la Paris era temeinic stabilită. Șt. O. Iosif îi scria surorii sale Hortensia că traseul ales urma să treacă prin Iași și Lemberg²⁴.

La Bușteni

Iosif s-a aflat la Bușteni de la sfârșitul lunii septembrie și pentru aproape întreaga lună octombrie, desigur cu ajutorul bănesc al lui Virgil Cioflec, locuind la Villa Maria. Își regăsise inspirația și pofta de lucru²⁵. Cât a stat aici a lucrat intens, sperând să definitiveze înainte de plecarea din țară manuscrisul de traduceri din lirica lui Heinrich Heine. Găsim interesante mărturii în scrisorile pe care i le trimite lui Ilarie Chendi, la București. La cele două scrisori publicate în volumul IV de *Scrieri*, se adaugă cele cinci cărți poștale prezentate în anexă²⁶. Ultima este datată 23 octombrie 1899. Avem astfel confirmarea că plecarea spre Paris a avut loc la sfârșitul lunii octombrie.

La Paris

Itinerariul urmat îl aflăm din informațiile găsite în cele câteva scrisori trimise de pe drum și din amănunte strecurate în corespondența schimbată ulterior cu Virgil Cioflec.

S-au oprit la Viena²⁷, unde cei doi tineri călători au petrecut o seară frumoasă, descrisă în scrisoarea din 3 decembrie 1899 către Coriolan Stănulescu.

Oprirea la Viena este confirmată și de relatarea glumeată pe care Iosif i-o face prietenului său, scriitorul Constantin Sandu-Aldea²⁸, pe cartea poștală ilustrată înfățișând castelul Leopolds Kron din Salzburg, dar trimisă, la 28 octombrie, din Zürich²⁹:

*"Le-am jucat la unguri festa,
Și-am trecut ieri prin Pesta,
Ieri am stat o zi întregă
În Viena... Mult mi-e dragă!
Azi voi trece prin Tirol...
Măine-s la Paris... Parol!"*³⁰

Festa la care se referea Iosif privește pericolul în care se afla pe timpul trecerii pe teritoriul ungar, deoarece, rămas cetățean al Ungariei, el nu fusese supus la încorporare³¹.

Dintr-o scrisoare a lui Virgil Cioflec, rezultă că după ce au trecut prin Zürich, au făcut o întrerupere a călătoriei și la Geneva, unde *"s-au luat fetele"* de Iosif³².

Șederea la Paris a durat din noiembrie 1899 până în aprilie 1901.

Correspondența purtată de Șt. O. Iosif în acest timp ne oferă imaginea modului în care a decurs viața lui în capitala Franței. Cele mai multe scrisori sunt păstrate în Biblioteca Academiei Române și privesc schimbul de informații și de idei dintre el și Virgil Cioflec, în timpul în care acesta era plecat din Paris. Scrisorile au fost publicate de Horia Oprescu în volumul *Correspondența: Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel, Natalia Negru, M. Sadoveanu, N. Iorga, C. Sandu Aldea, Virgil Cioflec, Ilarie Chendi...*. Scrisorile primite de Virgil Cioflec au fost reluate și în *Șt. O. Iosif, Opere*, Volumul IV, sub îngrijirea lui Ion Roman.

Familia a păstrat alte câteva scrisori, dintre cele trimise lui Ilarie Chendi, rămase inedite și care fac obiectul acestui articol.

Din lectura corespondenței păstrate, înțelegem că lipsit de grijile materiale, deoarece toate cheltuielile îi erau asigurate de Virgil Cioflec, Iosif s-a bucurat de doi ani de refacere morală și a sănătății, care îi era atât de necesară.

Și totuși, în prietenia dintre Iosif și Cioflec s-au strecurat și unele umbre. Din relatarea lui Coriolan Stănulescu aflăm că Cioflec i s-a plâns că Iosif este prea tăcut, prea închis față de el și, totodată, lipsit de sânguință în scris³³. Adevărata atitudine a lui Iosif față de binefăcătorul său n-a fost însă aceasta. Ne dăm seama din scrisorile pe care le schimbau, că relația dintre ei era una jovială și prietenească. Exigențele lui Cioflec s-au dovedit exagerate, deoarece cele șaisprezece luni petrecute la Paris au constituit una dintre cele mai prolifiche perioade de creație literară pentru tânărul poet.

În afară de timpul dedicat scrisului, care îi ocupa cea mai mare parte a timpului, el a avut și o intensă viață socială, a vizitat muzee și expoziții, s-a întâlnit cu tineri români care studiau sau se aflau în trecere prin Paris.

Cele mai strânse legături le-a avut cu Dimitrie Anghel³⁴, Sextil Puscariu³⁵, George Murnu³⁶, Constantin Sandu-Aldea și Coriolan

Stănulescu - dintre scriitori și publiciști - ultimii doi aflându-se doar pentru puțin timp la Paris. De asemenea, a avut întâlniri cu George Munteanu-Murgoci³⁷ și cu George Țițeica³⁸.

În mijlocul artiștilor plastici români

Datorită interesului pe care îl purta Virgil Cioflec artelor plastice, Iosif a intrat și el în cercul artiștilor români aflați la Paris. Astfel, i-a cunoscut bine pe pictorii Kimon Loghi³⁹, Ipolyt Strâmbulescu⁴⁰, Ștefan Popescu⁴¹ și Gheorghe Petrașcu⁴² precum și pe sculptorul Friederich Stork⁴³.

Între tinerii artiști români aflați pe atunci la Paris pentru studii, apăruse o reacție față de condițiile în care arta românească se prezentase la ultima expoziție internațională pariziană. Grupul de tineri, din care făceau parte Kimon Loghi, Gheorghe Petrașcu, Ștefan Popescu, Ipolyt Strâmbulescu, Nicolas Grant⁴⁴ și sculptorul Fritz Storck, se întâlneau cu regularitate, făcând schimb de idei și purtând aprinse discuții.

La început, întâlnirile aveau loc joia, în cafeneaua Closserie des Lilas. După un timp, căutând mai multă intimitate, grupul s-a restrâns iar întâlnirile s-au mutat într-o cameră retrasă a unei cafenele din fața gării Montparnasse, pentru a se refugia mai târziu și de aici, în atelierul lui Kimon Loghi, unde și-a găsit liniștea dorită. Sextil Pușcariu a lăsat o relatare despre aceste întâlniri în amintirile sale din tinerețe⁴⁵.

Se purtau discuții interminabile, cu intenția de a înființa o asociație de artă, urmând modelul celor de la Paris. Ei doreau să lupte astfel împotriva favoritismului și falselor valori. La discuții erau nelipsiți Kimon Loghi, Gheorghe Petrașcu, Virgil Cioflec, Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel și Sextil Pușcariu. Astfel s-au pus bazele, în decembrie 1900, societății *"Tinerimea Română"*. Societatea, bucurându-se de sprijinul Principesei Moștenitoare Maria, a fost înființată efectiv la București, la 3 decembrie 1901, cu participarea inițiatorilor din grupul de la Paris, dar și a multor alți artiști din țară. Astfel, printre membrii fondatori s-au găsit pictorii Ștefan Luchian, Constantin Artachino, George Demetrescu-Mirea, Nicolae Vermont, Arthur Verona și sculptorul Oscar Spaethe.

Prima expoziție a *Tinerimii Române* a fost un triumf, iar lista membrilor expozanți ai societății cuprindea cele mai mari nume ale picturii românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea⁴⁶. Șt. O. Iosif amintește în poezia *În*

atelier, atmosfera de mister creată în timp ce Kimon Loghi picta, iar el răsfoia vreo carte, întins pe canapea⁴⁷.

Viața culturală a Parisului

Trăind în mijlocul vieții culturale a Parisului și având relații apropiate cu atâția români, oameni de cultură valoroși, orizontul lui Șt. O. Iosif a avut mult de câștigat.

Surorii sale, Hortensia, profesoară de muzică, îi scria despre viața muzicală de la Paris. În grădina Luxembourg, pe care o frecventa intens, mai ales în timpul verii, când fugea de acasă ca să scape de zăpușeala din mansarda în care locuia⁴⁸, asculta concertele de elită - cu muzica de Richard Wagner, Jules Massenet, Hector Berlioz - date de trei ori pe săptămână de orchestra gărzii militare republicane. La sala Colonne a audiat, în iarna 1899-1900, un concert al lui George Enescu. A fost și la două concertate date, cu ocazia Expoziției, de asociația corală Gesangverein din Viena, cuprinzând și piese ale lui Ludwig von Beethoven⁴⁹. Vorbește și de audierea operei *Tannhäuser*, la Opera din Paris⁵⁰. Prin decembrie 1899 și ianuarie 1900, a audiat pentru prima oară, împreună cu Gheorghe Petrașcu, simfonia Eroica a lui Beethoven, la *"Concert Rouge"*. Tot pe atunci a văzut pe marii artiști Mounet-Sully în *Oedip Rege* și Sarah Bernhardt în *Hamlet*⁵¹.

Începe să aprecieze cultura francezilor, pentru care arăta că înainte nu avusese prea multe simpatii. Expoziția internațională I-a *"ingenunchiat"*. Îi scrie lui Coriolan Stănulescu. Continua descriind impresia pe care i-a făcut-o Expoziția: *"Închipuiește-ți, pe amândouă malurile Senei, o îngrămădire de palate, fermecător de bizare și fantastic de albe, și în ele toată bogăția lumii și babilonia popoarelor, fumicând înăuntru și pe afară, într-o veșnică agitație. Pretutindeni figuri vesele și mulțumite; ici orchestre zgomotoase, colo uruitul obsedant al trotuarului mobil, dincolo ropotul viu al jocului de ape, și din locul acesta plin de armonioase privescări trecătoare se înalță o melancolie senină, un dor vag după o viață netrăită, întrezărindu-se abia, în negura viitorului: frăția universală, fericire perpetuă..."*⁵².

Scrisori către Ilarie Chendi - activitatea literară

Corespondența lui cu Ilarie Chendi avea, în afara menținerii legăturii de prietenie, și un scop practic, după cum ne dăm seama din cele câteva scrisori păstrate de familie. Chendi era

prietenul de nădejde, care îl reprezenta în țară în relațiile cu editurile și revistele, în legătură cu publicarea materialelor pe care Iosif le trimitea de la Paris.

Astfel, odată cu scrisoarea din 12 Ianuarie 1900, el îi trimite o schiță scrisă de Cioflec și două Cîntece din creația sa pariziană, pentru a fi publicate în *Convorbirile Literare*. Era curios să afle dacă au plăcut și se primesc spre publicare. Sunt desigur cântecele *Cosașul* și *Drumețul*, publicate în numărul XXXIV/ 2 din 15 februarie al revistei.

Vrea să știe și dacă Chendi a mai trimis ceva din manuscrisele primite de la el, la revista *Familia*. Nu-l uita nici pe prietenul său Constantin Sandu-Aldea, recomandându-i lui Chendi să stăruiască pe lângă acesta spre a-l determina să scrie, deoarece *“ăla e așa, dacă nu-i bați capul, nu scrie”*. Se interesează de tot ce e nou în mișcarea literară din țară: *“Aștept cu mare nerăbdare «Convorbirile» reînviate. Am auzit că se va publica și un număr festiv în onoarea D.lui Maiorescu. E adevărat?”*. Apoi: *“Revista comercială a D.lui Motru⁵³ a eșit de sub teascuri? Aș fi curios și eu să o răsfoiesc”*. În afară de cele șapte scrisori inedite pe care le prezentăm aici, a fost publicată până acum o singură scrisoare, trimisă de Iosif, din Paris, lui Ilarie Chendi. Este vorba despre cea datată 15 ianuarie, prin care îi comunica textul poeziei intitulate *La mormântul unui poet*⁵⁴.

La 12 martie el confirmă primirea unei *Bierkarte*, semnate de Chendi și de alți prieteni, care i-a amintit *“frumoasele seri cînd asurzeam pe mușterii lui Comșa sau Căpitanul⁵⁵, cu nesfîrșita serie de hohote și cântece”*.

Îl roagă să-i trimită manuscrisul traducerilor pentru a-l definitiva pentru tipar, sperând ca până la Paști să se găsească un editor. *“Pin'atunci numărul lor [al traducerilor] se va spori cu mult”*, adaugă el, precizând și că se luptă *“din greu cu Nordseebilder. Uneori îmi vine să cred că Heine ăsta e intraductibil”*. *“Pe malurile Senei, sub cerul plumburiu, expoziția crește văzînd cu ochii; turnurile și cupolele ei se ridică marel, ca o sfidare aruncată neantului...”*, îi mai scrie, făcându-i cunoscut câte ceva din atmosfera Parisului. La 30 aprilie îi scrie dintr-o berărie, unde se trudea *“amarnic”* să traducă din poetul englez Shelley.

Expoziția internațională se deschisese. O califica drept *“o minune, l-am dat cîteva ocoale, dar parcă mi-e frică să m'apropiu prea mult de ea, ca să nu se topească vederii ca un vis”*. Din nou insistă să primească manuscrisul cu tradu-

ceri din Heine. *“Proectul e foarte serios!”* arată el. Confirmă, la 25 mai, primirea manuscrisului, pentru care mulțumește, cu scuze pentru insistența cu care îl ceruse. Crede că va fi dat curând la tipar, iar editura va fi Socec.

Primind o scrisoare de la Ion Bogdan, președinte al Academiei Române, el o trimite lui Chendi, pentru a-i arăta că tipărirea volumului se apropie. Il roagă să-i trimită imediat lucrarea despre Heine, pe care presupunea că Chendi o avea pregătită de mai mult timp. Intenția lui declarată era s-o introducă în manuscrisul cu traduceri pe care arăta că îl avea gata pentru tipar. În scrisoarea anterioară scrisese: *“Deci caută și pregătește studiul; în toate privințele ne vom înțelege cred, destul de bine, prin scrisori”*. Dorea ca prefața volumului să cuprindă prezentarea vieții lui Heine, probabil sub semnătura lui Ilarie Chendi. Până la urmă, prefața trebuie s-o fi scris singur, așa cum a apărut, purtând semnătura lui Iosif. Dorea să corespundă cu poetele *“Cuntan⁵⁶ și Cioban⁵⁷”*, deoarece repetă insistent rugămintea mai veche de a primi adresele lor. Se interesează și de producția literară a lui Constantin Sandu-Aldea, despre care crede că are perspective de a deveni *“autor celebru”*. Deși datată de el *“Paris, 5 octombrie 1900”*, scrisoarea a plecat cu data poștei pariziene 21 octombrie.

Scrisoarea, din 2 octombrie, a lui Ion Bogdan, președinte al Academiei Române și director al revistei *Convorbiri literare*, este legată de două probleme. Îi trimite poetului șpaltul poeziei *Serafina*, apreciind totuși că, în forma prezentată, nu este publicabilă. Îi sugerează să o modifice și să facă schimbările pe corectură, sau să trimită manuscrisul nou. Apoi Bogdan se oferă să-l ajute pe Iosif la tipărirea volumului cu traduceri din Heine. Îi cere manuscrisul, promițându-i să-i găsească un editor, eventual pe Socec. Volumul a fost editat, în 1901, de Editura Librăriei H. Steinberg și a avut, o prezentare frumoasă, așa cum dorea să o asigure Ion Bogdan.

Prin cartea poștală trimisă la 28 octombrie, Iosif repetă cererea de a primi studiul lui Chendi *“căci împrejurări grele mă silesc să grăbesc cît mai mult publicarea traducerilor”*.

Își exprima admirația pentru poezia *“superbă”* a lui Sandu-Aldea *Călugărenii*. *“De mult n-am citit prin revistele noastre o poezie așa inspirată”* scrie el.

În martie 1901, Constantin Sandu-Aldea venise la Paris. Sextil Pușcariu, în amintirile lui din tinerețe, a povestit detaliat modul în care

l-a cunoscut, fiindu-i prezentat de Iosif⁵⁸.

O mărturie agreabilă a relațiilor strânse a tinerilor români care se întâlneau la Paris o avem prin cartea poștală pe care o scriu pe marginea unei mese de bodegă la 13 martie 1901. Scrisoarea este începută de Sandu-Aldea, care i se plânge lui Ilarie despre necazurile pe care i le provocau unele încurcături administrative. Continua Iosif, informându-l că tocmai trimisese, cu o săptămână înainte, manuscrisul traducerilor din Heine editorului Steinberg. Își exprima speranța că va apare într-o lună. Scăpat de grija manuscrisului el se interesează de proiectele de viitor ale prietenului său. Nu l-ar interesa o călătorie la Berlin? Mai adăuga: *"Paici am constatat încă o dată - cu prilejul venirii lui Sandu - că berea franțujilor e rea"*. Pe marginea scrisorii, Sextil Pușcariu scrie: *"Protestez, berea e bună!"*. Și doar se pricepea la calitatea berii, după anii de studenție din Germania! Iosif mai adaugă și el un rând marginal: *"Sandu face infidelități Tirolului"*.

În Bavaria

După lunga ședere la Paris, Șt. O. Iosif simte că orașul începe să-l obosească, prin larma permanentă, dar și pentru că erau prea multe lucruri de văzut și de auzit, pe care nu le mai putea cuprinde cu mintea. Cum primise un avans din drepturile de autor - pentru volumele predate spre publicare la Editura Steinberg - plănuiește să stea o lună la München⁵⁹.

Pleacă din Paris și ajunge la München; scrisorile confirmă prezența lui acolo din 4 mai până la 15 iulie 1901. Cât timp se află în capitala Bavariei, află cu bucurie că editorul H. Steinberg din București îi dăduse la tipar cele două volume la care muncise atât de mult în timpul șederii la Paris - *Patriarhale* și *Romante și cântece* de H. Heine. Erau al doilea volum publicat de el cu poezie originală și al treilea cu traduceri.

Plin de emoție, el îi scrie lui Virgil Cioflec: *"Doamne, când mă gândesc că roțile unei tipografii din București se învârtesc zorite, în vreme ce motorul pufulie obosit și coală după coală trece pe sub furcile caudine ale d-lui corector - mă apucă groaza"*⁶⁰.

Nu rămâne mai mult la München, deoarece găsea orașul plin de gălăgie⁶¹. Își dorește să se infunde într-un sat, unde să n-aibă nici o figură cunoscută în preajmă și acolo să lucreze⁶². Localitatea aleasă este orașelul Neuburg, pe Dunăre. Lunile august și septembrie ale anului 1901 le petrece aici, cu o escapadă de două sau

trei zile la Nürnberg - între 27 și 30 august. Virgil Cioflec se află în acest timp la Geneva. Îl lăsase pe Iosif singur, ca să poată lucra în tihnă. Acesta lucra, într-adevăr, cu multă poftă, în orașelul care îi amintea de Brașov, deși mult mai mic decât aceasta⁶³: *"Niciodată n-am fost în mai bune dispoziții poetice; ziua mi se duce ca un vis și toate gândurile mele tind să se prefacă în armonie. Seara mă plimb singur pe țărmul Dunării ori prin Enlischgarten - o superbă grădină pustie. Și... făuresc versuri!"*, îi scrie el lui Sextil Pușcariu⁶⁴. Iar lui Coriolan Stănescu îi scrie *"de când am venit aici am prins aripi"*⁶⁵.

Aflat la Neuburg, primește scrisoarea din 3 august a profesorului Ion Bogdan⁶⁶, prin care acesta îi confirma primirea spre publicare a unor poezii, care vor fi cuprinse ulterior în volumul *Cântece*, apărut în 1912. Directorul revistei *Convorbiri literare* are cuvinte de căldă apreciere pentru talentul poetului: *"... ce faci, faci foarte bine, căci volumele d-tale de poezii prețuiesc mai mult decât zece titluri universitare, se-nțelege pentru poporul românesc, nu pentru d-ta"*.

Din Neuburg, Iosif îi scrie tatălui său, vorbindu-i despre o anume criză morală prin care trecuse când se afla la Paris: *"credeam că mi-am greșit cu totul cariera. Vroiam cu orice preț să mă-ntorc cât se poate mai curând în țară și să las cu totul literatura, deși din toate părțile nu primeam decât laude și încurajări"*⁶⁷. Aici însă, la Neuburg, se simte bine: *"De când sunt aici, parcă am renăscut, mi-a venit inima la loc și am început să scriu mult și frumos"*.

Întoarcerea în țară

Nu se știe cu precizie la ce dată s-a întors Șt. O. Iosif în țară, după lunga ședere la Paris și în Bavaria. O indicație o găsim în știrea din *Curierul literar*, care - în nr. 3 din 21 octombrie 1901 - scria: *"Prietenul și colaboratorul nostru iubit Șt. O. Iosif a sosit în Capitală, venind de la Paris"*⁶⁸. Poate că mențiunea venirii de la Paris să se refere la timpul mai îndelungat petrecut de el în Franța. Este puțin probabil ca el să fi revenit din Neuburg la Paris, pentru a se întoarce de acolo în România.

Cei doi ani petrecuți de Șt. O. Iosif departe de țară, cu ajutorul prietenesc și dezinteresat al lui Virgil Cioflec, au avut pentru poet o mare importanță. Sănătatea lui, subrezită de anii grei de muncă și de condițiile precare de viață, s-a ameliorat. Lipsa grijiilor zilnice i-a dat libertatea de a studia și de a crea fără piedici. Mediul cultural oferit de Paris și de orașele

bavareze i-a stimulat creativitatea și inspirația poetică. Cum a văzut el însuși acestea, înțelegem din cuvintele pe care i le scria lui Virgil Cioflec, la 30 septembrie 1902, atunci când impresiile și sentimentele se sedimentaseră⁶⁹. El îi spune: *“Nu uit însă că ție îți dătoresc încrederea ce am câpătat-o în forțele mele, că acum câțiva ani când ne-am întâlnit eram un om pe jumătate pierdut. Numai dragostea ta calmă și cuminte, sacrificiul enorm - ce abia acum pot să-l cântăresc - m-a rechemat la viață. De-ar da Dumnezeu să-ți pot răsplăti măcar pe jumătate binefacerea de care m-ai făcut părtaş”*⁷⁰.

Virgil Cioflec putea să fie mulțumit de rezultatele generozității sale. Datorită lui,

românii s-au bucurat în continuare de creația poetului. În anii care au urmat, Iosif a continuat să scrie o poezie într-adevăr originală, manifestată printr-o compoziție proprie, dovedind o sensibilitate poetică autentică, cu o expresie îngrijită și variată, caracterizată prin farmecul evocării. El a dat și numeroase traduceri de mare fidelitate și acuratețe din lirica și din dramaturgia universală. Aceasta l-a impus ca unul dintre cei mai valoroși poeți români ai primelor două decenii ale secolului al XIX-lea, fiind considerat, pe drept, ca fiind veriga de legătură între eminescianism și simbolism.

Anexe

A. Scrisoare de la Virgil Cioflec către Șt. O. Iosif⁷¹

Hotel Metropole, Joi, Bucurest

Iubite domnule Iosif,

Iartă-mi, rogu-te, familiaritatea ce mi-o permit față de Dta. Când ne vom cunoaște mai bineșor, vei înțelege sensul acestei dragoste.

Înainte de a sosi în țară, mă mîngîia gîndul de a putea fi un moment ochi în ochi cu Dta. Prin lume, abia de-am putut da de urma adresei D.tale, și te rog din tot sufletul să-ți iai supărarea de a mă cerceta, dacă e cu cale, astă seară înainte de 81/2. Eu voi fi aici, te voi aștepta de la 7 în sus.

Nu lua masa aiurea, căci mi-i face o deosebită cinste cinînd împreună.

V. Cioflec

Hotel Metropole (No 26)

B. Scrisori de la Bușteni: Șt. O. Iosif către Ilarie Chendi

B1. Cartă poștală//Domnului Il. Chendi, vice-bibliotecar la Academia Romîină//București, Calca Știrbey-Voda 72//Ștampila de plecare: Bușteni-Gară, 2 OCT 99//Ștampila de sosire: -

Dragul meu,

Aștept mereu acele lucruri grave!

Se vede că de grave ce sînt s'au împiedicat pe drum. Te rog, cînd îmi trimiți pe *Romanzero* să'mi semnalezi părțile ce trebuiesc turnate în romînește.

Abia aștept să termin odată; îmi vuc capul de atîtea fantome, cavaleri, păsări și flori! De cîteva zile sînt singur ca un cuc în vila asta marc și pustie. Azi noapte am visat că m'am prefăcut într-un liliac și mă băteam cu aripile oarbe de zidurile unui beciu mucegăit! Brrrr!

Salut loază! O vorbă dulce babei!

Și ție

Salve

Iosif

Bușteni, 20 Sept. 99

Pe margini:

Ubi est Veturia??? Măi, de ce nu'mi trimeti *Familia*? S'au întors Zaharia, Lăpădatu etc? Salutări d-lui Duica. Ce e cu Stans? Sandu tot englez?

B2. Cartă poștală//Domnului Il. Chendi, publicist//Str. Știrbey-Vodă 72, București//Ștampila de plecare: Bușteni-Gară, 7 OCT 99//Ștampila de sosire: București, Cursa I, 8 OCT 99

Bușteni, Sîmbătă

Frate Ilarie,

Deși sînt neconținut hărțuit de griji, totuși lucrez cu străduință. Aș fi aproape gata, dacă setea după forma impecabilă nu m'ar ademeni mereu să revin, să corectez, să arunc ici un adverb, colo un pronume, să descarc un vers, să înghesui altul, să trîntesc o rimă nouă, să spulber o cacofonie.

Măi, dacă nu toate, dar o să avem câteva traduceri magistrale, fără să mă laud!

Între acestea numără: Bergstimme. Zwei Brüder, Ritter Olaf, Don Ramiro, Die Grenadiere și câteva cîntece.

De concurență... După umila mea părere, Sextil nu scie să facă versuri. Lui Stans i-am scris de două ori pînă azi, fără ca să-mi răspundă nimic. Nu știu ce e cu Stans. Vezi de căută un editor. La *Fam[ilia]* am să-ii trimit câteva de mustră să le publice toate odată, cu câteva zile înainte de apariția volumului, pe o pag[ină].

În curînd, multe și aștept cărțile. Amintește lui Sandu să-mi trimită colecția.

Trimite-mi *Neue Gedichte* și *Romanzero* că sînt mort! Caută-le la Herz (Hotel de France) sau Socec. Dar, te rog, căci timpul e așa de scurt!

Salutare fraților.

B3. Cartă poștală//Domnului Il. Chendi, publicist// 72, Str. Știrbey-Vodă 72, București// Ștampila de plecare: Bușteni-Gară, 14 OCT 99// Ștampila de sosire: București, Cursa I, 15 OCT 99

Dragă Ilarie,

Zilele astea vei primi o bună parte din manuscris - restul mai tîrziu. Sînt curios să știu ce demersuri ai făcut în chestia editorului și ce rezultat avem? De ce nu-mi mai scrii nimic? Și te rog să-mi trimiți *Familia*. Eu lucrez încă, dar cu puțin spor. Cauza: s'apropie vremea de plecare. Poate, înainte de plecare, voi mai veni pentru o zi la Buc[urești]. Dar nu pot preciza.

Salutări tuturor și ție o sărutare colegială.

Iosif

Bușteni, [1]2 oct. 99

B4. Cartă poștală//Domnului Il. Chendi, publicist//Str. Știrbey-Vodă 72, București// Ștampila de plecare: Bușteni-Gara, 22 OCT 99// Ștampila de sosire: București, Cursa I, 23 OCT 99

Dragă Ilarie

Poimîne vei primi grosul manuscriptului Heine.

În curînd detalii prin scrisoare.

Salve.

Iosif

Bușteni, 22 Oct 99

B5. Cartă poștală//Domnului Il. Chendi, publicist// 72 Str. Știrbey-Vodă 72, București//

Ștampila de plecare: Bușteni-Gară, 23 OCT 99// Ștampila de sosire: București, Cursa I, 24 OCT 99

Dragă Ilarie,

Azi ți-am expediat grosul manuscriptului, restul cît mai curînd. Sînt și în aceste trimise câteva trad[uceri] mai slabe; le voi retusa la corectură.

Deocamdată, nu-mi mai scrie - pînă ce nu'ți voi trimite cu alta adresă.

Cu editura fă cum te vei pricepe. Ar fi bine *Minerva*.

Te sărut

Iosif

Bușteni, 23 Oct 99

C. Scrisori de la Paris: Șt. O. Iosif către Ilarie Chendi

C1. Pe plic: Monsicur Il. Chendi, publiciste, Bucarest, Știrbeiu-Vodă 72, (Roumanie)// Expeditor: Șt. O Iosif, 4, Léopold-Robert, Paris// Ștampila de plecare: Paris.52, BD Montparnasse, 7H 12 Janv, 00// Ștampila de sosire: București, 15 Jan 1900

Paris, 12 Ianuarie 1900

Dragă Ilarie,

Ți-am adresat o scrisoare mai lungă la Academic. Nu știu dacă ei fi primit-o - uitasem că ești în vacanță de sărbători. De altfel cred că nu ți-ai părăsit obiceiul de a lucra și de sărbători.

Alăturat ți trimit o drăguță schiță de Cioflec și două Cîntece - toate pentru proximal număr al *Convorbirilor*. Te rog să ne comunică, cînd or fi citite, dacă au plăcut și se primesc. Stăruiești - cred - și de Sandu ca să vă dea ceva - ăla e așa, dacă nu-i bați capul, nu scrie. Și ar fi păcat!

Aștept cu mare nerăbdare *Convorbirile* reînviată. Am auzit că se va publica și un număr festiv în onoarea D. lui Maiorescu. E adevărat?

Revista comercială a d. lui Motru a eșit de sub teacuri? Aș fi curios și eu să o răsfoiesc.

Nu știu nimic despre soarta scrisorii tale trimise acu o lună. N'am primit decît o Bierkarte în afară de aceea de la 23 Dec. v. cu portretul Ștefi. Vorba ta - s'o fi prăpădit pe drum. Eu o regret mai mult ca tine - căci odată cu ea am pierdut câteva momente de adevărată desfătare sufletească.

Salutări la toți - și ție.

O sărutare frățească

Iosif

(Rând adăugat pe marginea scrisorii:)
Cînd mai trimiți ceva la *Familia*?

C2. Carte poștală//Monsieur Ilarie Chendi, publiciste, Str. Știrbey-Vodă 72, Bucurest, Roumanie// Ștampila de plecare: Paris. 52, BD Montparnasse, 2H30S 9 Mars, 00// Ștampila de sosire: București, Cursa 4, 12 Mar 900

Paris, Martie 900.

Dragă Chendi,

Azi primii de la voi o Bierkarte care mi-a amintit frumoasele seri cînd asurzeam pe mușteriii lui Comșa sau Căpitanul, cu nesfîrșita serie de hohote și cîntece. Eu m'am făcut băiat cuminte și nu mai beau, că n'am cu cinc... De cînd m'am despărțit de voi, n'am mai tras nici un pui de chef. Mi-e silă să m'amestec în gloata compatrioților, lipsiți de orice ideal. De geaba! Tovarăși ca voi nu se găsesc pretutindeni. Bine să și-o însemne asta ficcare. De-aceea mă bucur de pocăința lui Sandu, care s'a re'tors la matcă.

Te rog un lucru: trimite'mi cît mai curînd manuscrisul traducerilor mele; am nevoie de ele ca să le mai adaug și să le cioplesc - și pînă la Paști sper să găsesc un editor. Pîn'atunci numărul lor se va spori cu mult.

P'aci o vreme morocănoasă care m'a desperat. Nici nu plouă, nici nu ninge și e frig. Mi-e silă de toate; sufăr de insomnie, mi-e dor de iubire și de primăvară.

Pe malurile Senei, sub cerul plumburiu, expoziția crește văzînd cu ochii; turnurile și cupolele ei se ridică măreț ca o sfidare aruncată neantului...

Încolo - toate bune. Spune salutări la toți.

Nu uita manuscrisul.

Salve

Iosif

(Rând adăugat pe marginea scrisorii:)

Mă lupt din greu cu *Nordseebilder*. Uneori îmi vine să cred că Heine ăsta e intraductibil.

C3. Carte poștală// Monsieur Ilarie Chendi, publiciste, 72 Str. Știrbey-Vodă 72, Bucurest Roumanie// Ștampila de plecare: Paris.52, BD Montparnasse, 8HIES 1 Mai, 00// Ștampila de sosire: București, Cursa III, 5 Mai 1900

Luni, - 30 Aprilie 900

Bruder Ilarie,

Îți scriu dintr'o berărie, după două halbe. Singur - ca mai întotdeauna. Dar nu, - am pe

Shelley cu mine; mă trudesc amarnic să traduc măreța "*odă la ciocîrlie*" - pentru *Convorbiri*.

Tu, fericitul, ai văzut marea. Eu poate am s'o văd la vară.

Expoziția... o minune. I-am dat cîteva ocoale, dar parcă mi-e frică să m'apropiu prea mult de ea, ca să nu se topească vederii ca un vis.

Dragă Ilarie, trimite'mi pentru Dumnezeu! manuscrisul ăla. Proiectul e foarte serios! Dacă nu, te'njur. Sandu ăla e un ticălos, tace ca un pește.

M'ați uitat!!

Salve

Iosif

(Pe marginea scrisorii:)

Salutări frățești tuturor.

C4. Carte poștală// Monsieur Il. Chendi, homme de lettres, Str. Știrbey-Voda 72 Bucurest, Roumanie// Ștampila de plecare: Paris.52, BD Montparnasse, 9H30 25 Mai, 00// Ștampila de sosire: București, Cursa II, 29 Mai 1900

Frate Ilarie,

Am primit manuscrisul. Îți mulțumesc. Iartă dacă în scrisoarea precedentă am fost cam năcăjit; uneori te cuprinde așa o indispoziție, văzîndu-te sau crezîndu-te uitat de cei mai buni prieteni ai tăi... În curînd îți voi scrie pe larg în chestia editurii; într'o lună cel mult cred că manuscrisul va fi dat la tipar. Aș dori să știu dacă studiul tău e complect sîrșit; neștiind cînd mă voi întoarce în țară, cred că traducerile vor apare în lipsa mea - în editura Socec. Deci caută și pregătește studiul; în toate privințele ne vom înțelege cred, destul de bine, prin scrisori.

Salve și salutări lui Zaharia⁷², Borchină, Popovici, Lăpădatu etc.

Iosif

C5. Pe plic: Mr. Ilarie Chendi, Academia Romînă, Roumanie, Bucurest// Expeditor: Șt. O. Iosif, 4, Léopold-Robert, 4, Paris// Ștampila de plecare: Paris.52, BD Montparnasse, 1H 30s, 21 Oct, 00// Ștampila de sosire: București II, 24 Oct.

Frate Ilarie,

Azi dimineața am primit de la d. Bogdan scrisoarea ce ți-o alăturez - vei vedea din ea că editura traducerilor nu mai este decît o

chestiune de timp. De aceea te rog să-mi trimiți imediat lucrarea ta asupra lui Heine - cred că de multă vreme o păstrezi gata în săltar. Aș vrea s'o citesc și eu, apoi adăugînd'o la traduceri să trimit d-lui Bogdan manuscrisul complet. - Dar te rog s'o faci asta cît mai curînd posibil, căci eu am manuscrisul gata de tipar.

Te-am mai rugat într'o scrisoare de mult să-mi trimiți adresa d-relor poete Cuntan și Cioban - probabil că ocupat de alte daraveri mai importante, ai uitat.

Am primit "*Noaptea'nvierii*" și-ți multumesc. S'a vîndut ceva? Dar Sandu - s'o hotărît să devie autor celebru? El are multe lucruri frumoase, dar după a mea părere, e păcat să le amestece așa toate laolaltă, note peste schițe și poesii peste note. Mi-a trimis și mie o lista de subscripție, pînă azi n-am adunat decît 1 fr. - E destul de puțin, dar n'am cunoscuți mulți p'aici, cîți îi am sînt băeți săraci. Socot însă că voi putea smulge de la vre-o 4-5 încă.

Ce mai faceți voi prin acel București îndepărtat? Tot există??...

Salutări la toți.

Nu uita să-mi trimiți imediat ce te-am rugat!

Nici adresa poetelor.

Cu dragoste

Iosif

Paris, 5 Oct. 900

Notă: Scrisoarea lui Ion Bogdan este transcrisă mai jos, la poziția D.

C6. Carte poștală// Monsieur Il. Chendi, publiciste, Academia Română (Calea Victoriei), Roumanie, Bucurest// Ștampila de plecare: Paris.43, Rue Littre, 3E 28 Oct, 00// Ștampila de sosire: București, Cursa II, 31 Oct 900

Frate Chendi,

Cred că ai primit ultima mea scrisoare dimpreună cu aceea a d-lui Bogdan.

Aștept manuscrisul studiului tău, trimite-mi-l fără nîrziere, căci împrejurări grele mă silesc să grăbesc cît mai mult publicarea traducerilor.

Dacă nîlnești pe Sandu, strînge-i mîna din partea mea pentru superba poezie *Calugărenii*. De mult n'am citit prin revistele noastre o poezie așa inspirată.

Te rog nu uita studiul. Serie-mi.

În curînd mai multe. Salutări ceteci.

Te sărut

Iosif

Paris, 16 Oct. 900

D. Scrisoare de la Paris: Constantin Sandu Aldea, St. O. Iosif și Sextil Pușcariu către Ilarie Chendi

Carte poștală// Monsieur Ilarie Chendi, 72, Str. Stirbey-Vodă 72, Bucurest (Roumanie)// Ștampila de plecare: Paris.52, BD Montparnasse, 3H30S 14 Mars, 01// Ștampila de sosire: București, Cursa III, 17 Mar 901

Paris, 13/3 901

Dragă Ilarie,

Am pătît'o al dracului. Legațiunea romînă de aici nu știe nimic. Vilmorin n'a fost înștiințat. M'am prezentat direct proprietarului și îi aștept răspunsul azi sau mîine. Sunt necăjit al dracului.

Sandu

Frate Ilarie, - aștept și eu răspuns de la Steinberg căruia i-am trimis manuscrisul de o săptămînă. Pînă într'o lună nădăjduesc să apară înșfîșit. Tu ce procete mai făurești?

Berlinul nu-ți face cu ochiu? P'aici am constatat încă odată - cu prilejul venirii lui Sandu - că berea franțuzilor e rea. Salve Iosif

Pe marginea scrisorii, sunt adăugate două rînduri:

Cu scrisul lui Șt. O. Iosif: "*Sandu face infidelități Tirolului*"

Apoi:

"*Protestez, berea e bună! Sextil*"

E. Ion Bogdan către Șt. O. Iosif

Scrisoarea a fost trimisă de Șt. O. Iosif lui Ilarie Chendi, ca anexă la scrisoarea B5 de mai sus.

București, 2 oct. 1900

Iubite Domnule Iosif,

Îți trimit pe Serafina în corectură; dacă o ai schimbată în manuscris, te rog însămnă schimbările sau pe corectură, sau trimite-mi manuscrisul cel nou. Așa cum este acum, nu te-aș sfătui s'o publici. Dacă nu poți să mi-o trimiți pînă la 8-10 Oct., mi-ai face o plăcere să-mi trimiți altceva pentru numărul din Octomvrie (o pagină).

Întors în Iași, mă gîndesc la lăgăduinta ce ți-am făcut. Pregătește întreg manuscrisul cu traduceri din Heine și trimite-mi-l, ca să vorbesc cu Socecu sau cu un alt editor. Voi face tot ce-mi va sta în putință să pui la cale o editie frumoasă și să iesi și tu cu ceva profitat dintr-însa.

Al D-tale devotat prieten

I. Bogdan

Bulevardul Carol, 55

Note

1. ST. O. IOSIF, *Versuri originale și tălmăciri*, p. VIII
2. Ibidem, p. XXXIII
3. HORIA OPRESCU, *Correspondență: St. O. Iosif...*, p. VIII
4. MIHAIL SADOVEANU, *Anii de ucenicie*, p. 579
5. Idem
6. ION ROMAN, *Studiu introductiv la volumul I, St. O. IOSIF, Opere*, p. X
7. Ibidem, pp. XI-XII
8. Ibidem, p. X, nota 1.
9. HEIMANN (HARITON) TIKTIN (n. 9 august 1850, Breslau, dec. 13 martie 1936, Berlin) lingvist român de origine germană, doctor în filologie la Universitatea din Leipzig. Membru de onoare al Academiei Române.
10. HEIMANN TIKTIN, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București. 1895-1925
11. ST. O. IOSIF, *Versuri originale și tălmăciri*, p. XXXIV
12. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea către Virgil Cioflec, din Bușteni, 5 octombrie 1899, p. 54
13. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Bușteni, 5 octombrie 1899, p. 54
14. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 46
15. Scrisoare nedată, cu indicația "joi", anexa A
16. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Bușteni, august 1899, p. 48
17. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Turnu Măgurele, 17 august 1899, p. 46
18. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Turnu Măgurele, 13 august 1899, p. 45
19. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din 27 august 1899, p. 47
20. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din București, 1 septembrie 1899, p. 49
21. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Bușteni, 5 octombrie 1899, p. 54
22. C. STĂNULESCU (CORIOLIS), inginer cu preocupări literare și muzicale. Prieten al lui St. O. Iosif, l-a găzduit în locuința lui de student timp de șase luni, în toamna și iarna anului 1897. A publicat amintiri despre poet.
23. ST. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, p. 323
24. Ibidem, p. 690
25. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din Bușteni, 27 august 1899, p. 30
26. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 49-51
27. Scrisorile B1-B5.
28. ST. O. IOSIF, *Opere* vol. IV, p. 327
29. CONSTANTIN SANDU-ALDEA (n. 14 noiembrie 1874, Tichilești - Brăila, dec. 21 martie 1927, București) inginer, profesor, scriitor, jurnalist. Doctor în științele agricole la Berlin, este considerat întemeietorul studiilor de ameliorare a plantelor în România. Membru corespondent al Academiei Române.
30. ST. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, p. 407
31. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 402-403
32. ST. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, p. 701
33. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea din 20 august 1900, p. 53-56
34. ST. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, p. 691
35. DIMITRIE ANGHEL (n. 16 iulie 1872, Cornesti - Iasi, dec. 13 noiembrie 1914, Iasi) poet, prozator și traducător de literatură. A creat o poezie originală, cu valoarea unui

moment de tranziție către poezia "modernă".

36. SEXTIL PUȘCARIU (n. 4 ianuarie 1877, Brașov, dec. 5 mai 1948, Bran) lingvist și filolog. Studii la Paris (1899-1901). Profesor de filologie română la Universitatea din Cernăuți (1908-1918). Primul rector al Universității române din Cluj (1919-1920), profesor de limba română la Universitatea din Cluj. Membru al Academiei Române din 1914.

37. GEORGE MURNU (n. 1 ianuarie 1868, Vcria - Grecia, dec. 17 noiembrie 1957, București) arheolog, poet, traducător de literatură. Profesor de arheologie la Universitatea din București (1914-1939). A realizat o traducere valoroasă, în versuri, a Iliadei și Odiseei lui Homer. Membru al Academiei Române din 1923.

38. GEORGE MUNTEANU-MURGOCI (n. 20 iulie 1972, Măcin - Tulcea, dec. 5 martie 1925, București) mineralog și geolog. Doctorat în geologie la Munchen. Profesor de mineralogie și petrografie. Creatorul școlii de pedologie în România. Membru corespondent al Academiei Române (1923).

39. GEORGE TITEICA (n. 4/17 octombrie 1873, Turnu Severin, dec. 5 februarie 1939, București) matematician. Licență în matematică la Sorbona, doctor în matematică la Paris. Profesor universitar la București, Sorbona - Paris, Bruxelles, Roma. A avut contribuții originale la studiul geometriei diferențiale - geometria proiectivă a rețelilor și congruențelor - fondator al geometriei diferențiale centroafine. Membru (1913), vice-președinte (1924-1925) și secretar general (1929-1939) al Academiei Române.

40. KIMON LOGHI (n. 1876, Serres - Macedonia) pictor, foarte bine apreciat la vremea lui, pe nedrept uitat astăzi.

41. IPOLYT STRĂMBU (STRĂMBULESCU) (n. 18 mai 1871, Mărăști - Mehedinți, dec. 31 octombrie 1934, București) pictor peisajist. Profesor la Școala de Belle-Arte din București.

42. ȘTEFAN POPESCU (n. 20 ianuarie 1872, Fintefști - Buzău, dec. 8 iulie 1948, București) pictor, maestru al culorii și perfect desenator, de factură impresionistă. A studiat pictura la Paris în anul 1900. Membru de onoare al Academiei Române (1936).

43. GHEORGHE PETRAȘCU (PETROVICI) (n. 5 decembrie 1872, Tecuci, dec. 2 decembrie 1949, București) pictor. A studiat pictura la Paris între 1898 și 1902. Una dintre cele mai originale personalități ale artei românești. Membru al Academiei Române (1936).

44. FRIEDERICH (FRITZ) STORK (n. ianuarie 1872, București, dec. 1942) sculptor. Profesor la Școala de Belle-Arte din București.

45. NICOLAS GRANT (n. 1868, București, dec. 1943) pictor specializat în acuarelă și grafici, cu expoziție bine apreciată la Paris.

46. SEXTIL PUȘCARIU, *Călare pe două veacuri*, p. 188-201 și 217-220

47. GHEORGHE OPRESCU, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, p. 212

48. ST. O. IOSIF, *Opere alese*, vol. I, p. 121 și vol. II, p. 468

49. Virgil Cioflec și St. O. Iosif locuiau pe strada Leopold-Robert la nr. 4.

50. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 30-32

51. ST. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, scrisoarea către Coriolan Stănuțescu din 19 noiembrie 1899, p. 324-325

52. Ibidem, scrisoarea către Coriolan Stănulescu din 17 ianuarie 1900, p. 328-329

53. Șt. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, scrisoarea din 28 mai 1900, p. 330

54. CONSTANTIN RADULESCU-MOTRU (n. 2 februarie 1868, Butoești - Mehedintzi, dec. 4 martie 1957) filosof și psiholog. Doctor în filosofie în Germania, profesor de filosofie și psihologie la Universitatea din București. Membru al Academiei Române (1923), președinte (1938-1941).

55. Șt. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, p. 344-345

56. Localuri din București, în care se întâlnea adeseori grupul de prieteni.

57. MARIA CUNTAN (n. 7 februarie 1862, dec. noiembrie 1935) poetă sămănătoristă.

58. MARIA CIOBAN, căs. Botiș (n. 1866, dec. 1950) poetă.

59. SEXTIL PUȘCARIU, op. cit., p. 185-186

60. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea lui Șt. O. Iosif către tatăl său din 19 august 1901, p. 33

61. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 82

62. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea lui Șt. O. Iosif către tatăl său din 19 august 1901, p. 33

63. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea către Virgil Cioflec din München, 12 iulie 1901, p. 85

64. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea lui Șt. O. Iosif către tatăl său din 19 august 1901, p. 34

65. Șt. O. IOSIF, *Opere*, vol. IV, scrisoarea din 9 august 1901, p. 416

66. Ibidem, scrisoarea din 19 august 1901, p. 333

67. HORIA OPRESCU, op. cit., p. 16

68. HORIA OPRESCU, op. cit., scrisoarea lui Șt. O. Iosif către tatăl său din 19 august 1901, p. 32

69. cf. Șt. O. IOSIF, *Opere* vol. IV, p. 697

70. Ibidem, p. 404

71. Cu excepția scrisorii lui Virgil Cioflec, BAR S3/CCCXXII, toate celelalte scrisori se află în păstrarea familiei.

72. ZAHARIA BĂRSAN (23 ianuarie 1878, Sânpetru - Brașov, dec. 13 decembrie 1948) poet, dramaturg, actor.

Bibliografie

1. MIRCEA DEAC, *50 de ani de pictură, 1890-1940. Dicționarul pictorilor din România*, București, Oficiul de informare documentară pentru industria constructoare de mașini, 1996

2. Șt. O. IOSIF, *Opere alese*, vol. I și II, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Ion Roman, București, Editura pentru literatură, 1962

3. Șt. O. IOSIF, *Opere*, III, Ediție îngrijită, comentarii și variante de Ion Roman, în colecția *Scritori români*, București, Editura Minerva, 1976

4. Șt. O. IOSIF, *Opere*, IV, Ediție îngrijită, comentarii și variante de Ion Roman, în colecția *Scritori români*, București, Editura Minerva, 1981

5. Șt. O. IOSIF, *Versuri originale și tălmăcirii*, Ediție îngrijită și prefată de Ion Roman, București, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toți, 1968

6. GHEORGHE OPRESCU, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, București, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II, 1937

7. HORIA OPRESCU, *Corespondență: Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel, Natalia Negru, M. Sadoveanu, N. Iorga, C. Sandu Aldea, Virgil Cioflec, Ilarie Chendi...*, București, Editura pentru literatură, 1969

8. LUCIAN PREDESCU, *Enciclopedia României - Cugetarea*, ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O. și Editura Vestala, 1999

9. SEXTIL PUȘCARIU, *Călare pe două veacuri, Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, București, Editura pentru Literatură, 1968

10. DORINA N. RUSU, *Membrii Academiei Române, 1866-1999*, dicționar, ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Editura Academiei Române, 1999

11. MIHAIL SADOVEANU, *Anii de ucenicie*, în *Opere*, vol. 16, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1959

12. MIRCEA ZACIU, MARIAN PAPAHAGI, AUREL SASU - coordonatori, *Dicționarul Esențial al Scriitorilor Români*, București, Editura Albatros, 2000

Abstract

Contributions Of Literary History

Correspondence Between Șt. O. Iosif, Virgil Cioflec, Ilarie Chendi and Ioan Bogdan August 1899 - March 1901. 14 Original Letters

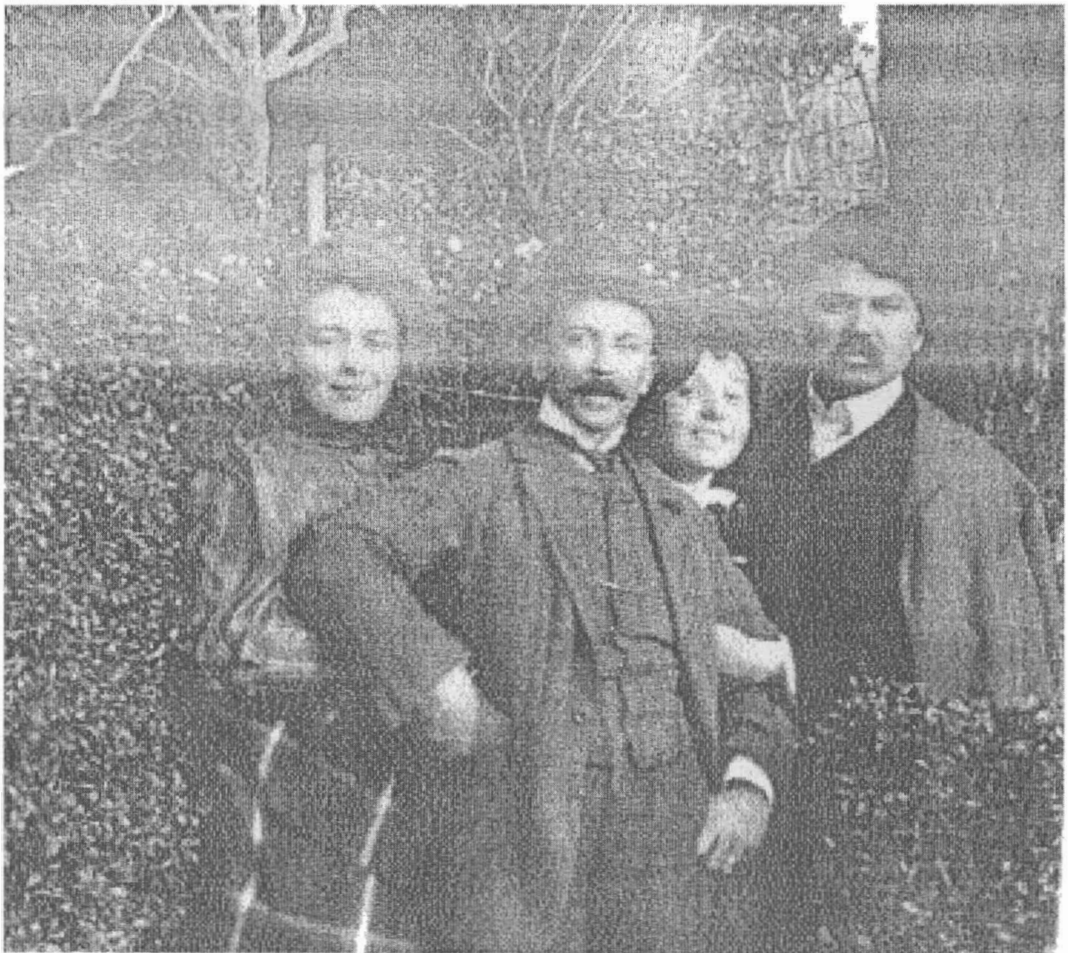
At the beginning of the last decade of the 19th century, the attention of readers of the literary magazines of the time was drawn by the name of Șt. O. Iosif. He asserted himself to the poetry fan public after it appeared its two volumes with translations from Petofi's lyrics in 1896 - *Apostolul și alte poezii*, and in 1897 - *Poezii alese* - followed by the volume of original poems - *Versuri*, also in 1897.

The summer of 1899 brought an unexpected change in the life of the poet whose health and mental state were precarious due to the meeting with young Virgil Cioflec. He was part of the persons interested in the culture and Romanian plastic arts who followed with admiration the poetic work of Șt. O. Iosif. Virgil Cioflec found about the precarious health and material state of the young poet determining him to meet Șt. O. Iosif and to offer him a chance of physical and moral straightening and offering him the possibility to stay in Paris, for almost 2 years.

With this gesture, Virgil Cioflec could be satisfied by the results of his generosity. Thanks to Virgil Cioflec the Romanians were further on reading the creations of Șt. O. Iosif. In the following years, Iosif continued to write a really original poetry, manifested by a personal composition, proving an authentic poetic sensibility, with a careful and varied expression characterized by the charm of evocation. He also wrote numerous translations of high fidelity and accuracy from the universal lyrics and dramaturgy. This made him one of the most important Romanian poets of the first two decades of the 19th century, being fairly considered as the chain between Eminescianism and symbolism.

Șt. O. Iosif - fotografie din Paris

Octavian Goga (centru) și soția lui Hortensia,
împreună cu Virgil Cioflec și soția acestuia, Zenobia

Paris, 13/3 1901

Draga Harie,

Am pătit-o al Doamnei Legationea română
de aci, nu ştie nimic. Văsuria n-ă fost
instruită. M'am prezentat direct proprie-
tarului, n-ă aștept răspunsul aș zău
nimic. Sunt neapăt al Doamnei Sandu
frate Harie, - aștept o cu răspuns de la Steinberg căruia
i-am trimis manuscrisele de o săptămână. Căia n-ă o lungă
nădăjduie să apară în sfârșit. Tu ce proiecte mai faci?
Berlindul nu ți face cu ochiul? Grație am constatat încă o dată
- cu prilejul venirii lui Sandu - că țara franceză e cea Selbsten.

Sau nu face nădăjduie. Trebuie să
se facă o nouă ediție. Nu știu.

Carte postală de la Paris a lui St. O. Iosif

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
CARTE POSTALE

Ce côté est exclusivement réservé à l'adresse.

Monsieur

H. Chendi, publiciste

Academia Romina (Pal. Victoriei)

Roumanie

Bucarest.

037

Înalt Chendi!

Cred că ai primit ultima mea scrisoare
fără preună cu aceea a lui Bogdan.
Aștept manuscrisul studiului tău,
în mite-mi-l poți trimite, căci
înțelegându-mi greșelile mă silesc să
grătesc cât mai mult publicarea
traducerilor.

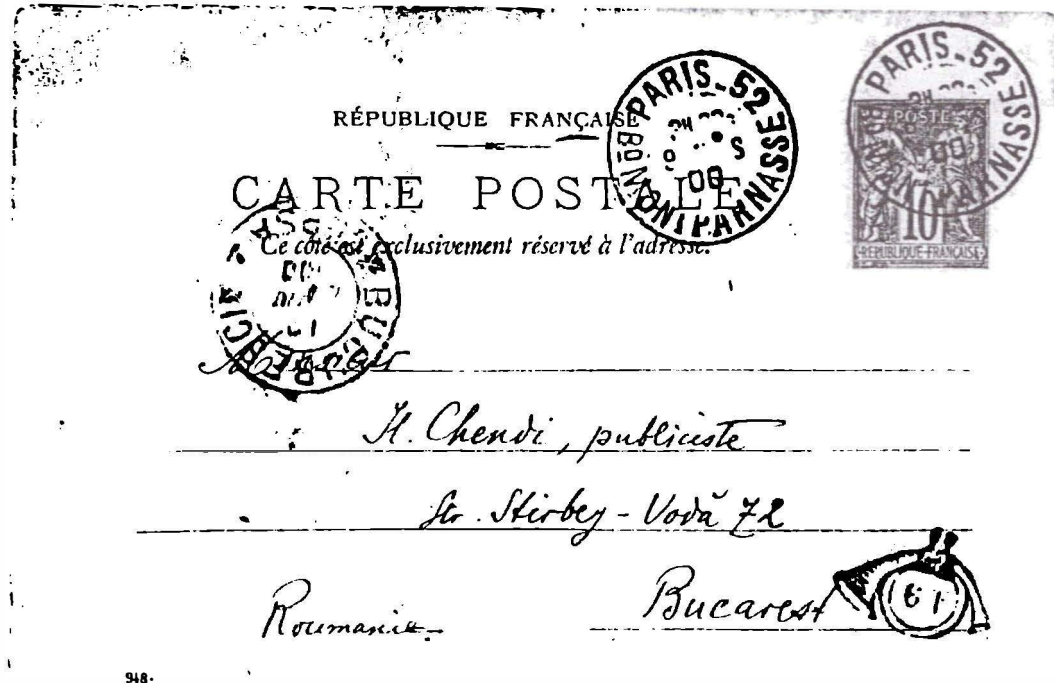
Dacă îți dăruiești pe Sandu, strânge-ți
mîna din partea mea pentru unele
poezii „Bileșeni”. De mult n'am
citit prin revistele noastre o poezie
asa inspirată.

Te rog să nu uita studiul. Scrie-mi.
Să urcăm mai multe salutații
ceteri.

Te sînt

Paris, 16 Oct. 1900. Iosif.

Carte postală de la Paris a lui Șt. O. Iosif

Paris, Martie 1900.

Draga Chendi,

Apa prina de la 107 e Birkarte care mi te amintea
 din frumoasa ta casa din Bucuresti pe musteni
 dintr-o casa din Bucuresti, cu respirabile aer de
 soarelui si cantece. Tu m'am facut foarte cunoscute
 si nu mai beau, ca n'am cu cine... de cand m'as
 despartit de voi, a'om mai tras nice un pic
 de chef. Mi-e mila sa m'ametec in glata compe-
 trotilor, lipsiti de orice ideal de geaba. Totu-
 ca voi, mai se gasesc pretutindeni. Pune sa n-o
 invinovezi arte, fie cere. De aceea nu bucur de
 poezia lui Sandru, care s'arata la marea.
 Te rog un lucru: trimite mi cel mai curat manu-
 scrise traducerilor mele; am nevoie de ele ca sa
 le mai adaptez si la copilese - si pune. E foarte
 important sa gasim un editor. Din stana romanilor
 lor se va gasi cu mult.
 Peina o vreme. Morocă noia care m'a deparat.
 Măi din plina, nu se ninge si e frig. Mi-e mila
 de toate; sufăr de inima, mi-e dor de iubire
 si de primăvara.
 Pe malurile lacului sunt cerul plumbiu, exp-
 oziția este va fi în vârstă, turnurile si capole
 ei de născut mare. Ca o sfidare a naturii
 mele - toate bune si frumoase - la tot.
 Nu uita manuscrisul.

Salut foris

de la Bucuresti, la Paris, la St. O. Iosif

Carte postală de la Paris a lui St. O. Iosif